

A PUSZTAI TALPASTYÚK LEGÚJABB INVÁZIÓJA.

Irta: SCHENK JAKAB.

NAGY VOLNA a csodálkozás szerte az országban, ha téli szállásaiból visszatérő fecskéink vagy gólyáink a helyett, hogy szokásuk szerint hozzáfognának a költéshez, egyszerre csak itt hagynák régi fészkeiket és a következő tavaszig nyomtalanul eltűnnének. A dolog különösen azért volna föltűnő, mert a fecske és gólya legismertebb és legnépszerűbb madaraink. Az már megtörtént Magyarországon — a gyászos emlékezetű 1863-ik esztendőben — hogy a gólyák sok helyütt megölték még fejletlen fiókáikat s a szokott időnél jóval korábban vonultak téli szállásaikba, mert a nagy szárazság következtében elfogyott a táplálékuk. Ezek azonban a rendes időben mégis csak megkezdtek a költést.

Vannak azonban vidékek, a melyekről épen egyik legjellemzőbb madárfaj a szülőföldre való visszaérkezés után egyszerre csak fölkerekedik s a nélkül, hogy ott költött volna, kivándorol. Ezek a vidékek a Volga alsó folyásánál kezdődő és egész Közép-ázsian végig húzódó sós puszták; egyik legjellemzőbb madaruk a *pusztai talpastyúk*. Rendes körülmények között tipikus vonuló madár, a mely évek során át tavasszal visszatér a szülőföldjére, fészkel s ősszel elköltözik téli szállásaiba.

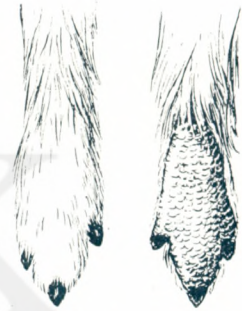
Némely esztendőben azonban a visszatérés után seregesen fölkerekedik nagy területek egész állománya, még mielőtt a költés megkezdődött volna, vándorútra indul s csak a következő tavasszal mutatkozik újra, még pedig erősen megcsappant számban.

Ezt a mozgalmat, úgy a hogyan itt vázoltam, eddigelé még senki se figyelte meg, vagy ha valaki meg is figyelte, hát nem adott hirt róla, mert irástudatlan kergiz avagy tatár vala, de következtetünk rá abból, hogy bizonyos szabálytalan időközökben a talpastyúk sebesröptű seregei végigszáguldanak egész Európán, ellátogatnak Angliába,

sőt még a távoli Farői-szigetekre is s talán meg se állapodnának e föld körül vivő útjukban, ha az atlanti-óceánon át tudnának jutni. Minthogy a bevándorlottak mennyiségéhez képest elenyészően csekély a visszavonulók száma, azért nagyon valószínű, hogy legnagyobb részük a tenger hullámaiban leli halálát.

E szabálytalan időközökben ismétlődő inváziók jellemző tulajdonsága az, hogy *mindig a költési időszakra esnek és főleg nyugat felé irányulnak*. A nyugati irány különösen a vándorút kezdetén észlelhető s csak későbbben, a mikor elérik az első akadályt, a Kárpátok övét, válik észrevehetővé a délnyugat és északnyugat felé való elhajlás. Ez a jelenség, a mely minden egyes invázióra nézve jellemző, továbbá az invázió időpontja azt a benyomást keltik, mintha a vándorok fészkelő helyeikkel lehetőleg egyenlő földrajzi szélességek alatt fekvő területeken szeretnének maradni, hogy az itt található megfelelő helyeken esetleg fészkelhessenek.

Valószínű, hogy a szeszélyes pusztai éghajlat következtében néha nagy területeken elpusztul a talpastyúkok tápláló növényzete s e miatt kénytelenek vándorútra kelni, egyrészt, hogy megélhessenek, másrészt pedig, hogy esetleg más alkalmas fészkelő helyeket találjanak. Támogatja ezt a föltevést az a körülmény, hogy a talpastyúk még rendes tartózkodási helyén is bizonyos fokig vándormadár, a mely nem fészkel minden esztendőben ugyanazon a helyen és ugyanabban a számban, tehát szorosán vett hazájában is vándorlással keresi meg a fészkelő helyet, másrészt pedig az, hogy tényleg már fészkeltek is Európában az 1863. és 1888. évi inváziók alkalmával.

A legkorábbi invázió, a melyről az irodalom megemlékezik, az 1859-iki volt. Mindössze nyolcz előfordulási helyről tudunk s ezek között van egy magyar is, a hátszegi völgy Hunyad megyében.

Az első nagyszabású invázió 1863-ban történt s ezt 1888-ban egy még nagyobbarányú követte. Mind a két alkalommal hazánkban is nagyszámban jelentkezett.

A legújabb invázió 1908 tavaszán folyt le. MENZBIER MIHÁLY, a moszkvai egyetem tanára, valamint KAYGORODOFF DEMETER, a szentpétervári erdészeti akadémia tanára már jó előre értesítették a Magyar Ornithológiai Központot a várható invázióról s ez tőle telhetőleg meg is tett mindent, hogy a vendégek megjelenéséről minél több értesítést¹ s így az invázióról minél tisztább képet nyerhessen, azonban ennek daczára is igen csekély volt a jelentések száma, jeléül annak, hogy az 1908. évi invázió meglehetősen kisméretű volt. Az eddig ismeretes adatok szerint Európa többi részeiben is ilyen kisméretű volt az invázió s ezúttal sehol se telepedtek meg fészkelés céljából.

Hazánkból, az «Aquila» XV. kötetének 317--320. lapjain megjelent részletes kimutatás szerint, a következő esetek kerültek napfényre:

Az első példányt hazánk északkeleti részében és pedig alig egy-két héttel későbbben, mint Oroszországban; *május 13-án* Erdődön (Szatmár m.) nekirepült egy példány a sürgönydrótnak, mely így kézrekerült.

¹ Lásd «Az Állatvilág» 1908. évfolyamának 55. oldalát.

Mellékesen megjegyzem, hogy az inváziók alkalmával föltűnően sok példány szokott a sürgönydrótoknak áldozatul esni.

Május 20-án már Écskán (Torontál m.) figyeltek meg ötös csapatot, a melyek közül egy példány lelövetett.

Május 22-én Szabadszálláson (Pest m.) ejtettek el egy darabot.

Május 23-án egy darabot s néhány nap múlva hat darabot láttak Bésen (Ung m.).

Május 24-én Laskodon (Szabolcs m.) öt darabot figyeltek meg.

Május 24 körül egy csapat mutatkozott Neszmélyen (Komárom m.).

Föltűnő gyakran és sokáig mutatkozott Bánfalun (Moson m.), a melynek szikes legelőin 1863-ban fészkeltek is; az elsőt *május 25-én* látták, *május 26-án* három és *május 27-én* egy-egy példány mutatkozott; *június 9-én* és *augusztus 11-én* egy-egy példány lövetett s az utolsót *augusztus 27-én* észlelték.

Május 26-án 12 darabból álló csapatot jeleztek Zsombolyáról (Torontál m.).

Május 31-én három példányt láttak Szatmárnémeti határában.

Szeptember 13-án állítólag idei fiókát lőttek Jász-Szent-Lászlón (Pest m.).

Október 4-én 12 darabból álló csapat mutatkozott Gnézdán (Szepes m.).

Október elején Hegyháthodászon (Vas m.) egy darabot lőttek s három darabot láttak (Vadászlap 1908. p. 413).

November 3-án még öt példányt észleltek Tiszaszentmártonban (Szabolcs m.).

Az adatok értelmében az a látszatja van az egész mozgalomnak, hogy a pusztai talpastyúkok, csak rövid pihenőket tartva, egyfolytában vonultak végig hazánkon. Az őszi adatok már visszavonulókra vonatkoznak s lehetséges, hogy 1909 tavaszán is akad még belőlük; legalább az 1863. és 1888. évi invázió nyomán még 1864. és 1899-ben kora tavasszal észleltek még hazánkban áttelelt példányokat.

Legjellemzőbb vonásait véve alapul, az 1908. évi invázió lefolyása — tehát a méretektől eltekintve — teljesen azonos volt a korábbiakkal; ez ennek az inváziónak a legfontosabb tanúsága, mert arra következtethetünk belőle, hogy az eddigi inváziókat mindig ugyanazok az okok hozták létre, valószínűleg azok, a melyeket közleményem folyamán valószínűeknek tüntettem föl.

